

DİN VE HAYAT

TDV - İSTANBUL MÜFTÜLÜĞÜ
DERGİSİ
SAYI: 15 - YIL: 2012

TÜRKİYE DİYANET VAKFI İSTANBUL
ŞUBESİ ADINA İMTİYAZ SAHİBİ VE YAYIN
YÖNETMENİ
(SORUMLU)
Doç. Dr. Rahmi YÂRAN

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ ve
YAYIN KOORDİNATÖRÜ
Kadriye AVCI ERDEMLİ

EDİTÖR
Abdullah Rüştü Kişi
rustukisi@gmail.com

YAYIN EKİBİ
Abdülkerim YATĞIN
Abdülkadir ÇİTİL
Ayşegül DEMİRCAN
Davut ÖZGÜL
Dr. Emine ARSLAN
Kerime CESUR
Mehmet YÜKSEL
Dr. Mustakim ARICI
Sümeysa SAV ÖZKAN
Şadiye ÇİMEN

TASHİH
Dr. Mustakim ARICI

FOTOĞRAF
Gezgin Kültür Dergisi Arşivi

KAPAK
Kâbil, kardeşi Hâbil'i öldürüyor
Falnâme

WEB
www.dinvehayatdergisi.com
dergi@istanbulmuftulugu.gov.tr

BASIM YERİ ve TARİHİ
TDV Yay. Matbaası
Ostim Örnekte San. Sit. 1. Cd. No:11
Yenimahalle / ANKARA
Tel: (0312) 354 91 31
ISSN: 1308-9595

DAĞITIM
Osman SARIKÖSE
TDV Yay. Mat. ve Tic. İşl. İstanbul 1.Şb.
Klodfarer Cad. No:14/1 Divanyolu
Fatih/İSTANBUL
Tel:(0212)5184604-Faks:(0212)518 83 07

Yayınlanan yazıların hukuki-bilimsel
sorumluluğu yazarlara aittir.
Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

Ücretsizdir



EDİTÖRDEN

Yaratılanların en şerefli olan insan, yaratılış gâyesine muvâfık bir şekilde yaşadığı müddetçe "eşref-i mahlûkât" vasfını korur. Ancak insan bazen bu vasfına uygun olmayan fiilleri yaparak, bazen de hemcinsine hak etmediği fiilleri revâ görerek "esfel-i sâfilin"e kadar düşebilir. Yunus Emre belki bu durumu dik-kate alarak "yaradılanı yaradandan ötürü sevmek" düsturunu kültürümüze nak-şetmiştir. Şeyh Gâlib belki de bu yüzden "hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen/merdum-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen" demiştir.

Şiddet bu açıdan düşünüldüğünde yukarıda özetlenen İslâm'ın insan ta-nımına uygun bir davranış değildir. Aksine müslümanın şiddete karşı örnek bir tavır olmalıdır. Bu da ahlâkın, "Allah'ın emrini yüceltmek ve yarattıklarına şef-katli olmak" şeklindeki temel ilkesini şîâr edinmekle mümkündür. Zira her işine "Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adı ile" başlayan bir dinin ve "âlemlere rahmet olarak" gönderilen bir peygamberin ümmetinin mensubu olan müslümandan şefkate ve merhamete muarız olan bir davranış sâdir olmamalıdır. Sayımız şid-detin anlaşılmasına bu manada bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Şiddetin kavramsal çerçevesini çizen ve şiddeti İslam ahlâkı açısından de-ğerlendiren Prof. Dr. Mustafa Çağrı'nın, konunun Kur'anî boyutunu açıklayan Prof. Dr. Abdurrahman Ateş ve Prof. Dr. Mehmet Okuyan'ın, sünnet boyutu-nu açıklayan Prof. Dr. İ. Hakkı Ünal ve Yrd. Doç. Dr. Huriye Martı'nın, şiddeti önlemede öfke kontrolünün önemine işaret eden Ayşenur Özkan'ın, şiddete çözüm yolu olarak din eğitimi faktörünü anlatan Yrd. Doç. Dr. Macid Yılmaz'ın makaleleri bu manada zihinlerinizde bir fikir oluşturacaktır.

Şiddetin çeşitleri olarak; töre cinayetleri ve şiddet ilişkisini Doç. Dr. Maz-har Bağlı, aile içi şiddeti Prof. Dr. Aliye Mavili Aktaş, kadına yönelik şiddeti Yrd. Doç. Dr. Neylân Ziyalar ve Selin Yılmaz, şiddet ve çocuk meselesini Doç. Dr. Behiye Alyanak sizler için kaleme aldı.

Şiddetin sosyal dinamiklerini ele alan Prof. Dr. Talip Küçükcan'ın, Bağımlılık Şiddet ilişkisini açıklayan Prof. Dr. İlhan Yargıç'ın, Batı ile İslâm dünyasının arasındaki ilişkiyi sorgulayan Prof. Dr. Mümtaz'er Türköne'nin, Batıda müslü-man algısını anlatan Prof. Dr. Ayhan Kaya'nın makaleleri de ilginizi çekebilecek bazı başlıklarımız.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanımız Sayın Fatma Şahin'le bu sayımızda bir söyleşi gerçekleştirdik. Sayın Şahin'e, aile içi şiddeti, nedenlerini ve bu ko-nudaki kanunî yaptırımları açıklayan bu önemli söyleşiden dolayı teşekkür ediyoruz. Ayrıca İstanbul Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürü Sayın Dr. Murat Koçak Bey'e de şiddete maruz kalan ve şiddete sürüklenen çocukları konu edinen bir söyleşi yapmayı kabul ettiği için teşekkür ederiz.

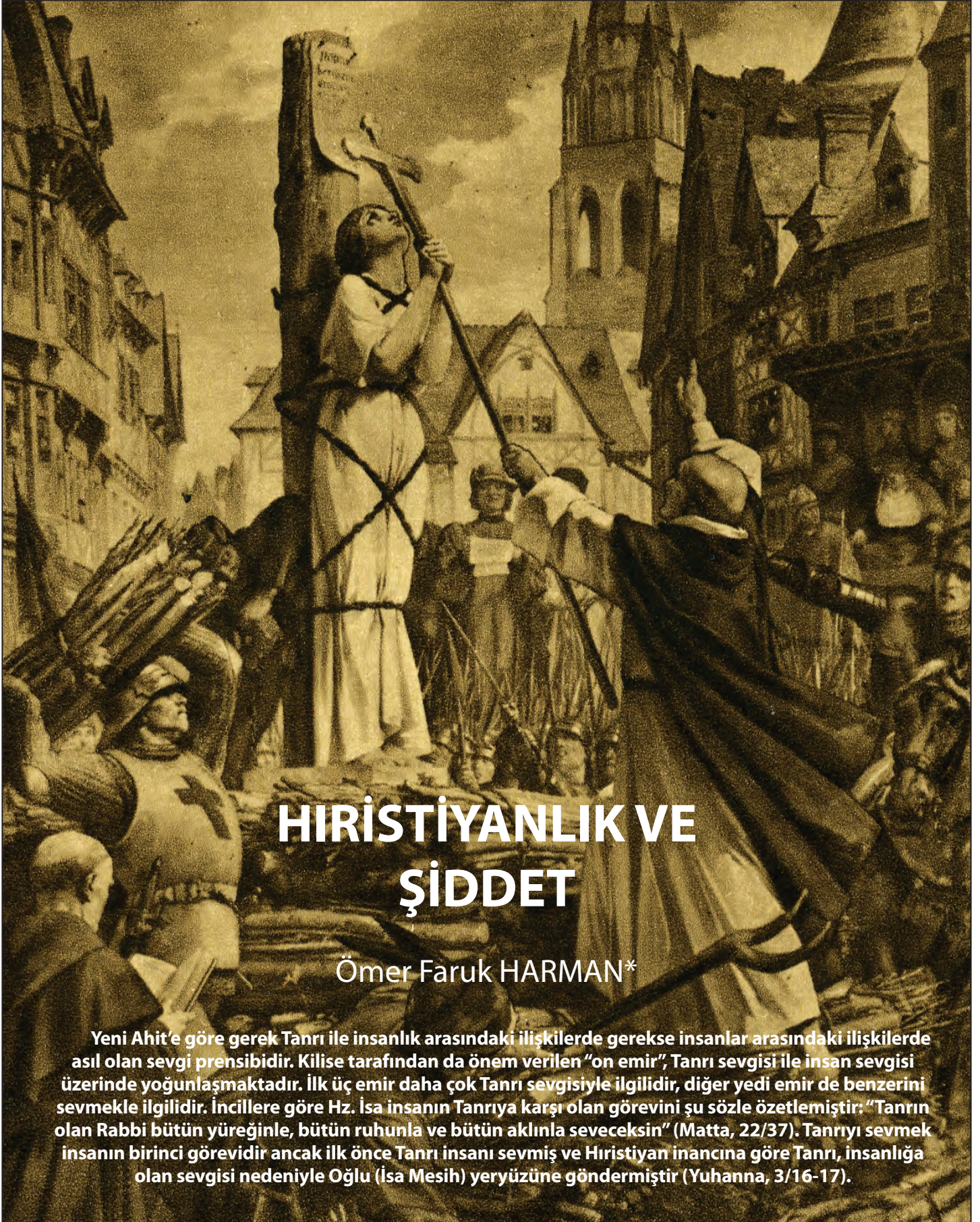
Hayatımızın her alanını saran şiddetin çözümü noktasında bir katkı sağla-ması ümidiyle sizleri yeni sayı ile baş başa bırakıyoruz.

Emeği geçen herkese teşekkürler.

Saygılarımla
Abdullah Rüştü Kişi

Zencefilm
media

Görsel Konsept: Zencefilm / Halit Ömer Camcı
Sanat Yönetmeni: Ali Bıyıklı
Tel: 0212 533 35 58



HIRİSTİYANLIK VE ŞİDDET

Ömer Faruk HARMAN*

Yeni Ahit'e göre gerek Tanrı ile insanlık arasındaki ilişkilerde gerekse insanlar arasındaki ilişkilerde asıl olan sevgi prensibidir. Kilise tarafından da önem verilen "on emir", Tanrı sevgisi ile insan sevgisi üzerinde yoğunlaşmaktadır. İlk üç emir daha çok Tanrı sevgisiyle ilgilidir, diğer yedi emir de benzerini sevmekle ilgilidir. İncillere göre Hz. İsa insanın Tanrıya karşı olan görevini şu sözle özetlemiştir: "Tanrının olan Rabbi bütün yüreğinle, bütün ruhunla ve bütün aklınla seveceksin" (Matta, 22/37). Tanrıyı sevmek insanın birinci görevidir ancak ilk önce Tanrı insanı sevmiş ve Hıristiyan inancına göre Tanrı, insanlığa olan sevgisi nedeniyle Oğlu (İsa Mesih) yeryüzüne göndermiştir (Yuhanna, 3/16-17).

□ Şiddet, dayandığı arka plan açısından çok yönlü ve kompleks bir yapıya sahip olup yalnızca dinsel inanış ve tutumlarla ilgili değildir. Dinsel görünümlü her şiddet eyleminin ya da tavrının ardında bile aslında (ya da aynı zamanda) politik, ekonomik ve benzeri nedenler tespit etmek mümkündür. Bununla birlikte din ve dinsel metinlerin, hangi nedenden kaynaklanırsa kaynaklansın, şiddeti meşrulaştırmada önemli bir fonksiyon üstlenmiş oldukları da bir gerçektir.¹

Şiddete başvuranlar, şiddet içeren tavır ve davranışları meşrulaştıracak bir dayanağa ihtiyaç duyarlar ve bu noktada da dinî inanç ve metinleri en önemli dayanak olarak gösterirler. Özellikle Batı'da din adına yapılan şiddet ve her tür olumsuzluklar karşısında Voltaire "Ey Din! Senin adına ne kadar cürüm işlendi" demekten kendini alamamıştır.² Din kaynaklı şiddetin temelinde taassup yatmaktadır ve bu dinî taassubun sebep olduğu gereksiz ve üzücü şeyler, insanları dışlama ve uzaklaştırma, ihraç, takibat, işkence, öldürme gibi olaylar insanlık tarihinde oldukça yaygındır.

Dinî şiddet sadece Hıristiyanlığa özgü değildir. Atina'da Sokrat, siteye yeni ilâhlar getiriyor diye ölüme mahkum edilmiş, Hıristiyan olmadan önce Pavlus, koyu bir yahudi olarak, İsa'nın talebelerine kin kusmuştur. Yeni Ahit'te ondan "Saul (Pavlus) evden eve girerek kiliseyi perişan ediyordu ve erkekleri ve kadınları sürükleyip zindana atıyordu" diye bahsedilmektedir (Resullerin İşleri 8/3). İslâm'ın ilk dönemlerinde yahudiler de peygamberliğin kendilerine ait olduğu iddiasıyla müslümanlara karşı öfke ve düşmanlık beslemişlerdir.

Hıristiyanlığın Temel Özellikleri:

Hıristiyanlık günümüz dünyasında iki milyar civarındaki bağlısıyla, dünya nüfusu içinde en fazla müntesibe sahip olan bir dindir. 2000 yıllık bir tarihi olan Hıristiyanlık bir taraftan en yoğun misyonerlik faaliyeti sürdüren diğer taraftan da en fazla bölünmüşlüğe maruz kalmış dolayısıyla en çok grup, fırka veya mezhebe ayrılmış bir dindir.

Hıristiyanlık Hz. İsa'nın tebliğ ettiği dinin daha sonra şekil ve içerik değiştirmiş şekline ve yine Hz. İsa'dan sonra verilmiş addır. Hıristiyan adı ilk

defa m.s. 44 yılında, Hz. İsa'ya inanmayanlarca, onun Mesih olduğuna inanan ve ona tabi olanlar için söylenmiştir. Hz. İsa, kendine ait olduğu kabul edilen ve İncillerde yer alan sözlerinin hiçbir yerinde Tanrı olduğunu söylememiş, Kur'an-ı Kerim'in ifadesiyle "Ve işte o zaman Allah, Ey İsa, ey Meryem oğlu! dedi, Sen insanlara, Allah'tan başka tanrılar olarak bana ve anneme kulluk edin dedin mi? İsa cevap verdi: Sen yücelikte sonsuzsun, hakkım olmayan bir şeyi hiç söyleyebilir miyim? Bunu söylemiş olsaydım Sen muhakkak bilirdin. Sen benim içimdeki her şeyi bilirsin, halbuki ben Senin zatında olanı bilemem. Şüphe yok ki yaratılmış varlıkların idrakini aşan her şeyi tam bilen yalnız Sensin. Ben onlara emrettiğin şeyden başkasını söylemedim: Benim Rabbin ve sizin Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin dedim. Ve onların arasında yaşadığım sürece yaptıklarına şahitlik ettim. Ama Sen bana ölümü verdikten sonra onların koruyucusu yalnız Sen oldun. Zaten Sen her şeye şahitsin" (el-Mâide, 5/116-117) demiştir.

Buna rağmen Hıristiyanlık, ilâhî kelâmın bedenleşerek insan olduğu, dolayısıyla babasız dünyaya gelen Hz. İsa'nın tanrı ve tanrının oğlu olduğu inancını dinin temeli yapmış, böylece tevhidi tebliğ eden Hz. İsa'nın dini, teslisi benimseyen bir din haline dönüşmüştür. Hz. İsa "Tanrının olan Rabbe tapacak ve yalnız O'na kulluk edeceksin" (Luka, 4/8) dediği halde İsa, kült objesi haline getirilmiştir. Ölüp dirilen İsa motifini işleyerek Hz. İsa'yı dinin merkezine oturtan Pavlus, Hz. İsa'nın tebliğine farklı bir mahiyet vererek Hıristiyanlığı kurmuştur ve günümüz Hıristiyanlığının mimarıdır. Hıristiyanlık, Pavlus tarafından yeniden dizayn edildikten sonra pagan Roma'yı fethederken gerçekte pagan Roma, Hıristiyanlığı paganlaştırmıştır. Dolayısıyla adı da dâhil her şeyiyle Hıristiyanlık, Hz. İsa'ya yabancılaşmıştır. Şiddet de bu yabancılaşma yönlerinden biridir.

Hıristiyanlık Sevgi Dini mi?

Hıristiyanlık sevgi dini olarak takdim edilmektedir. Erken dönemlerden itibaren Hıristiyan yazarlar ve ilahiyatçılar, Yahudi geleneğindeki "yargılayan ve cezalandırılan Tanrı" anlayışına karşı Hıristiyanlığın "seven, kurtaran ve bağışlayan bir Tanrı" düşüncesini vurguladığını ileri sürmüşlerdir. Marconi gibi bazı kişiler Eski Ahit'in yaratı-

Hıristiyanlık tarihinin ilk üç asrı boyunca pagan Roma İmparatorluğundan biraz hoşgörü ve hürriyet talep eden hıristiyanlar, m.s. 380'de Hıristiyanlık devlet dini olunca, vaktiyle Roma'dan beklediği hoşgörüyü kendisi, diğer dinler bir yana kendi içindeki farklı görüş ve yorumlara bile göstermemiş, heretik ve şizmatik hareketlere karşı çok sert davranmış, farklı mezhep mensuplarına yönelik katliamlar yapmıştır.



cı, kural koyucu ve yargılayıcı Tanrısı ile Yeni Ahit'in kurtarıcı ve bağışlayıcı sevgi tanrısı düalizmine dayalı bir Tanrı düşüncesi geliştirmişler, Eski Ahit'e ve onun yargıç Tanrısına karşı çıkmışlardır.³

Yeni Ahit'e göre gerek Tanrı ile insanlık arasındaki ilişkilerde gerekse insanlar arasındaki ilişkilerde asıl olan sevgi prensibidir. Kilise tarafından da önem verilen "on emir", Tanrı sevgisi ile insan sevgisi üzerinde yoğunlaşmaktadır. İlk üç emir daha çok Tanrı sevgisiyle ilgilidir, diğer yedi emir de benzerini sevmekle ilgilidir.⁴ İncillere göre Hz. İsa insanın Tanrı'ya karşı olan görevini şu sözle özetlemiştir: "Tanrının olan Rabbi bütün yüreğinle, bütün ruhunla ve bütün aklınla seveceksin" (Matta, 22/37). Tanrıyı sevmek insanın birinci görevidir ancak ilk önce Tanrı insanı sevmiş ve Hıristiyan inancına göre Tanrı, insanlığa olan sevgisi nedeniyle Oğlu (İsa Mesih) yeryüzüne göndermiştir (Yuhanna, 3/16-17).

Benzer şekilde insanlar arası ilişkilerde de önemli olan sevgidir. İncillere göre İsa, kendisine ilahi yasada en önemli olan emrin ne olduğunu soranlara, Tanrı'yı yürekten sevmenin birinci, komşunu kendin gibi sevmenin ise ikinci sı-

rada önemli olduğunu ve bunlardan daha büyük emir olmadığını söylemektedir (Markos, 12/28-31). İsa, kendisine inananlara "birbirinizi sevin, sizi sevdiğim gibi birbirinizi sevin" demektedir (Yuhanna, 13/34; 15/12,17). İsa'ya göre sevgi sadece komşuya ya da dost ve arkadaşlara yönelik olmamalıdır; kişi düşmanını, hatta kendisine zulmedenleri bile sevmeli, onlardan nefret etmemelidir. İsa, İncillere göre şöyle demektedir: "Sen komşunu sevecek ve düşmanından nefret edeceksin denildiğini işittiniz. Fakat ben size derim: Düşmanlarınızı sevin ve size eza edenler için dua edin ki siz göklerde olan Babanızın oğulları olasınız zira O, güneşi kötülerin ve iyilerin üzerine doğdurur ve Salih olanlar ile olmayanlar üzerine yağmur yağdırır." (Matta, 5/43-45).

Diğer taraftan İsa, başkalarına karşı yargılayıcı ve hata/kusur arayıcı olmamayı, kişinin kendisine karşı nasıl davranılmasını istiyorsa diğerlerine de öyle davranmayı prensip edinmesini istemektedir (Matta, 7/1-5, 12). Ayrıca bazı Yeni Ahit metinlerine göre Hz. İsa, hoşgörülü olmanın sınırlarını o kadar genişletmektedir ki adeta bağıllarına tam bir boyun eğmeyi önermektedir. Mesela Matta İnciline göre Hz.

İsa "kötüye karşı direnmeyin, sağ yanağınızı bir tokat atana öbürünü de çevirin; size karşı davacı olup gömleğinizi almak isteyene abanızı da verin" demektedir (Matta, 5/39-41). Yine Matta İnciline göre İsa, kendisine karşı yapılan kötülüğe karşı koymaya yeltenmediği gibi, kendisini tutuklamaya gelenlere karşı kılıç çeken havarisini de kılıcını yerine koymasına doğrultusunda uyarmaktadır (Matta 26/50-52).

Pavlus da mektuplarında zaman zaman sevgi ilkesini vurgulamakta ve Mûsâ yasasındaki bütün ilâhî emirlerin bir tek ilkede, "komşunu kendin gibi sev" ilkesinde özetlendiğini belirtmektedir (Romalılara Mektup, 13/8-10). Yukarıda örneklerini verdiğimiz sevgiye, hoşgörüyü, barışa ve bağışlamaya yönelik bu yaklaşımları nedeniyle Hıristiyanlık genellikle bağlularınca dışarıya karşı "sevgi dini" olarak yansıtılır. Acaba gerçekten böyle midir? Hıristiyanlık bir bütün olarak dikkate alındığında gerçekten de sevgi dini midir?

Hıristiyanlık ve Şiddet:

Hıristiyanlığın özünün sevgi olduğu ileri sürülmesine, Hz. İsa'nın kendisine zulmedenleri affetmesi, barış yanlılarını methetmesi gerçeğine rağmen hıristiyanların hoşgörüsüz davrandıkları, zorla kendi inançlarını dayattıkları ve şiddet uyguladıkları da bir gerçektir. Onlar, geçmişte sapkın addettiklerini yok etmek için birçok kez güç kullanmışlardır.

Yasaklı din olduğu dönemde zulme uğrayan Hıristiyanlık, hâkim din haline gelince kendisi zulmedici olmuştur.⁵ Hıristiyanlık tarihinin ilk üç asrı boyunca pagan Roma İmparatorluğundan biraz hoşgörü ve hürriyet talep eden hıristiyanlar, m.s. 380'de Hıristiyanlık devlet dini olunca, vaktiyle Roma'dan beklediği hoşgörüyü kendisi, diğer dinler bir yana kendi içindeki farklı görüş ve yorumlara bile göstermemiş, heretik ve şizmatik hareketlere karşı çok sert davranmış, farklı mezhep mensuplarına yönelik katliamlar yapmıştır. Hıristiyanlık tarihi bunun örnekleriyle doludur. Bunun bir örneği Mısır'da cereyan etmiştir. Mısır Hıristiyan cemaatinin ilk dönem tarihçilerinin naklettiklerine göre, İskenderiye'li filozof Hypatie (370-415) çırılçıplak soyulmuş, taşlanarak öldürülmüş, vücudu parçalanarak sokaklarda dolaştırılmış ve yakılmıştır.⁶ Ortaçağ boyunca diri diri yakılan

insanların sayısı oldukça kabarıktır. 24 Ağustos 1572 sabahı Katolik Fransızlar, protestanları katletmeye başlamışlar ve iki gün süren katliam sonunda on binlerce protestan öldürülmüştür. Bu katliam Saint Barthelemy katliamı diye meşhurdur.⁷

Hıristiyanlık tarihine baktığımızda Ortaçağdan günümüze kadar süregelen bir şiddet tarihi görürüz. Hıristiyanlığın kutsal değerlerini oluşturan İsa Mesih, din, kurtuluş, kilise ve rahipler adına, gerek hıristiyan olmayan ötekilere karşı, gerekse Hıristiyanlık içerisinde yer almakla birlikte inanç ve gelenekleri itibarıyla heretik olarak görülen gruplara karşı sürdürülen şiddet hareketleri bir gerçek olarak tarihte yerini almaktadır.

Hıristiyanlık 313 yılında ilan edilen Milan Fermanı'na kadar Roma İmparatorluğu'nda yasaklı ve takip edilip kovuşturulan bir dindir. Bu süre zarfında Roma makamlarından hürriyet isteyen ve bekleyen Hıristiyanlar, 380 tarihinde devletin resmi dini olduktan sonra gerek politeizm ve paganizmi sürdüren eski Roma ve Yunan dini geleneği bağlularına, gerekse Hıristiyan inanç ve değerlerine ilişkin resmi öğretileri benimsemeyen ve heretik ilan edilen çeşitli gruplara karşı adeta bir süre avı başlatmıştır. Örneğin Roma Kilisesi'nin ve imparator Konstantin'in görüşlerini benimsemeyen Donatus ve Donatistlere karşı sürdürülen şiddet hareketinde bu akım mensuplarının birçoğu katledilmiştir. Aynı şekilde ilerleyen dönemlerde resmi kilise, düzenlediği konsillerde heretik saydığı kişi ve görüşleri sürekli mahkum ettirmiş, görüşleri mahkum edilen kişiler yalnızca toplumdan dışlanmakla kalmamışlar, ünlü Arius, Makedonius ve Nestorius örneklerinde olduğu gibi bazıları yaşamlarından da olmuştur. İmparator Konstantin döneminden itibaren, imparatorluğun resmî dinî öğretilerinin

dışında inanç ve öğretilere sahip olan ve dolayısıyla heretik ilan edilen kişiler, devlete karşı suçlu sayılmışlar ve ölüm cezasına çarptırılmışlardır. Bununla birlikte Kilise, iktidarda söz sahibi olmaya başlamasına paralel olarak Hıristiyanlık dışı akımlara ve bağlularına karşı da şiddetli tavırlar almıştır. Bu çerçevede özellikle imparator Theodosius zamanından itibaren Roma topraklarındaki paganlara ait tapınaklar yıkılmaya başlanmış ve açıktan pagan adet ve ritüeller yasaklanmıştır.

Yerel Avrupa kültürleri dışında, Hıristiyanlık dışı dinlere ve dinî akımlara karşı da şiddet politikası sürdürülmüştür. Örneğin Ortaçağ konsillerinde, özellikle İslâm'a ve müslümanlara karşı sık sık Haçlı seferlerinin düzenlenmesi çağrısı yapılmış, bu kutsal savaşa katılanlar kilise tarafından takdis edilmiş, savaşta ölen Hıristiyanlar ise şehit ilan edilmiştir.

V. yüzyılda Batı Roma'nın yıkılması sonrası otorite boşluğundan yararlanarak, hızla teokratik yapıda dünyevi/ siyasi bir güç halinde organize olan Latin Kilisesi, siyasi etkinliği altında bulunan Hıristiyanlık dışı dinsel geleneklere savaş açmıştır. Özellikle Avrupa'nın Hıristiyanlık öncesi inanışlarıyla bunların bağluları asimile edilmiş; cadılıkla itham edilen eski Avrupa kültürünün din adamları yakılarak öldürülme cezasına çarptırılmıştır. Özellikle XV. yüzyıl, cadılıkla suçlananlara karşı şiddetli bir cezalandırma dönemi olmuştur.

Dinî taassuptan kaynaklanan şiddet hareketlerini üç döneme ayırmak mümkündür: Birinci dönem Bizans'taki teolojik tartışmalar dönemidir ki burada daha çok teorik şiddet söz konusudur. Resmi öğretilere aykırı davranışlar aforoz edilip sürgün edilmişlerdir. İkinci safha ikon kırıcılığı safhasıdır ki bu dönemde ikonlara saygı gösterenlerle bunu putperestlik sayanların, şiddete varan mücadeleleri söz konusudur. Üçüncü safha ise Katoliklik ile Ortodoksluğun birbirlerini aforoz ettikleri büyük bölünme dönemidir.

Yerel Avrupa kültürleri dışında, Hıristiyanlık dışı dinlere ve dinî akımlara karşı da şiddet politikası sürdürülmüştür. Örneğin Ortaçağ konsillerinde, özellikle İslâm'a ve müslümanlara karşı sık sık Haçlı seferlerinin düzenlenmesi çağrısı yapılmış, bu kutsal savaşa katılanlar kilise tarafından takdis edilmiş, savaşta ölen Hıristiyanlar ise şehit ilan edilmiştir. Kilise Haçlı seferlerini Tanrı'nın iradesi olarak kabul etmiş, kendilerine karşı savaşılan müslümanların şeytan olduklarını savunmuştur. Haçlı seferlerinde sadece müslümanlar değil yahudiler de cezalandırılmıştır. Haçlı orduları, İsa'nın katilleri olarak tanımladıkları yahudilerden çarım çarım olayının intikamını almaya koyulmuştur. Nitekim yahudilere karşı Hıristiyan tepkisi, XIII. yüzyılda onların İngiltere'den, İspanya'dan ve Portekiz'den kovulmalarına neden olmuştur. Bazen da Haçlı seferlerinin muhatapları, çeşitli Hıristiyan mezhepleri olmuştur. IV. Haçlı seferinde Latin Hıristiyanlar, Ortodoksluğun hâkim olduğu İstanbul'u işgal edip yağmalamışlardır.

Haçlı seferleri Hıristiyanlık içindeki ayrılıklara ve müslümanlara karşı yapılmıştır ve bu savaşlarda oluk oluk kan akmıştır. Haçlı orduları 1099'da Kudüs'ün alınışında, karşılaşmaları herkesi katletmişlerdir. Müslümanların sığındığı Ömer Mescidinde,

Bazı gruplar, Mesih'in gelişini hızlandırmak amacıyla, Vahiy kitabında öngörülen şiddet olaylarına zemin hazırlama, bunun için de örneğin İsrail tarafından Ortadoğu'da işlenen şiddet ve katliamlara maddî ve siyasi destek sağlama gibi girişimler içerisindedir.

tarihçilerin ifadesine göre akan kan, süvarilerin dizlerine kadar çıkmıştır. Kadınlar kılıçtan geçirilmiştir. Batı'da ise ayrılıkçılara karşı önce Engizisyona, sonra da savaşa başvurulmuştur. Catharlara karşı yapılanlar ürkütücüdür. Sadece heretikler yakılmakla kalmamış, alınan yerlerdeki bütün halk kılıçtan geçirilmiştir.

Din savaşları Hıristiyanların birbirlerini kırdıkları ve uzun süren savaşlardır. Hıristiyanlığın kilise merkezli şiddet eylemleri, Ortaçağ ve sonrasında düşünülere, bilime, bilim adamlarına, kilise otoritesine karşı çıkan siyasi liderlere, dinî düşünce ve yaklaşımlarıyla kilisenin çizdiği sığ kalıpların dışına çıkanlara da olanca hızıyla devam etmiştir. Burada görüşleri nedeniyle diri diri yakılan Bruno (1548-1600) ve Çek millî kahramanı ve ilahiyatçı Jan Huss (1372-1415) zikredilebilir.

Katolikliğin bu şiddet politikalarına karşı oluşan Protestanlık da şiddeti savunmuştur. Mesela Luther, Haçlı seferlerini eleştirirken, diğer taraftan Hıristiyanlık dışı dinlere karşı şiddet polemikleri üretir. Bir taraftan Hıristiyanlık adına savaşmayı kınarken, diğer taraftan "Mesih karşıtlığının gövdesi olarak nitelediği müslümanlarla ilgili "Biz onları, din adamlarıyla birlikte kılıçtan geçirmedikçe ve onları ölüme atmadıkça onlara karşı galip gelemeyiz" der.⁸ Luther, Papalığın güdümündeki savaşa karşı çıkmaktadır; yoksa onun Hıristiyanlıkta savaşa ve şiddete yer olmadığı gibi bir fikri yoktur. Nitekim köylüler isyanı sırasında halka karşı prenslerin yanında yer almış ve halkın katledilmesinin dinen meşruluğunu savunmuştur.

Hıristiyanların şiddet ve baskı anlayışları sömürü ve emperyalizm dönemlerinde de devam etmiş, sömürge bölgelerinde kiliselerin ve misyonerlik teşkilatlarının sömürgeci güçlerle işbirliği içinde olmaları ilginçtir. Bu yönüyle Kilise ve Hıristiyan misyonerler, sömürge bölgelerinde sömürge faaliyetlerinin meşrulaştırılması ve sömürgecinin sürmesi konusunda adeta bir öncü kuvveti gibi çalışmışlardır. Batı dünyasında çeşitli Hıristiyan gruplar,

şiddet hareketlerini benimsemiş ve taraftarlarını bu yöne yönlendirmişlerdir. 18 Kasım 1978'de "Halk Tapınağı" kilisesi bağlıları topluca intihar etmişlerdir. Yetişkin, çocuk ve bebeklerden oluşan 913 kişi intihar etmiştir.

Gerek kendilerine gerekse dışa yönelik tedhiş eylemlerinde bulun-

maktan kaçınmayan bu Hıristiyan gruplar ABD dışında da vardır. Nitekim geçtiğimiz yıllarda ABD dışı çeşitli Amerika ve Avrupa ülkeleriyle Afrika'da örgütlenmiş olan ve Mesih'in yeniden gelişiyile ilgili kehanetin gerçekleşmesinin an meselesi olduğuna inanarak insanlığı kıyamete götürecektir olan son savaşın yakın olduğunu düşünen ve bu bağlamda şiddet olaylarına başvuran çeşitli Hıristiyan kiliselerin varlığı bilinmektedir. Bunlar arasında 1994'te İsviçre ve Kanada'da toplu intiharlar ve katliamlarla gündeme gelen Güneş Tapınağı Tarikatı ile dünyanın sonunun çok yakın olduğunu düşünerek 1997'de San Diago'da toplu bir intihar eylemi gerçekleştiren "Cennetin Kapısı" hareketini saymak mümkündür.

Hıristiyanlıkta Şiddetin Kaynakları

Günümüzde kendisini dış dünyaya karşı barış ve barışlaşma/hoşgörü gibi kavramlarla tanıtmaya çalışan Hıristiyan geleneği bağlılarının, geçmişten günümüze tarih boyu şiddete başvururken hangi dinsel temaları kullanmakta oldukları, üzerinde durulması gereken bir konudur. Hıristiyan kutsal kitabında ve Hıristiyan teolojisinde şiddete dayanak oluşturan çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. İncillerde Hz. İsa, sevgiyi vurgulamasına rağmen, nefret ve öfke içeren pasajların ve tanımlamaların bulunması da dikkati çeker. Örneğin, İncillere göre İsa, geliş gayesiyle ilgili olarak şöyle der: "Yeryüzüne barış getirmeye geldiğimi sanmayın! Ben barış değil kılıç getirmeye geldim. Çünkü ben, oğulla babasının, kızla annesinin, gelinle kaynanasının arasına ayrılık sokmaya geldim" (Matta, 10/34-35; Luka, 12/51-53). Bir başka yerde de "Kılıcı olmayan abasını satıp bir kılıç alsın" demektir (Luka, 22/36-38).

Bir taraftan sevgi, barışlaşma ve hoşgörü öğütleyen Hz. İsa'nın, kılıçla geldiğini söylemesi, ağacı lanetlemesi, Yahudi din adamları için ağır eleştirilerde bulunması nasıl izah edilecektir?

İncil metinlerinde ve Yeni Ahit'in diğer kitaplarında tasvir edilen İsa, Antakya merkezli Helenistik cemaat tarafından kurgulanan ve Pavlus tarafından geliştirilen iman Mesih'i olan ilâhî oğul İsa'dır. Bu İsa figürünün ise Filistin'de yaşayarak halkı, Mûsâ'nın öğretilerine ve Tanrı'ya iman edip O'nun emir ve yasalarına uyarak Tanrı'nın egemenliğine girmeye çağıran, ahlâksızlığı, din simsarlığını ve sömürücülüğü tenkit eden peygamber İsa ile bir ilişkisi yoktur.⁹ Pavlus da zaman zaman muhaliflerine karşı hakaret ve yergi dolu sözler ve şiddet çağrıştıran ifadeler kullanmak-

tadır (Galatyalılara Mektup, 1/8-9). Yeni Ahit külliyatı içerisinde şiddetin en yoğun işlendiği bölüm Yuhanna'nın Vahiy bölümüdür. Vahiy adını taşıyan bölümde dünyanın sonlarına doğru olacak hadiseler, Mesih'in geliş öncesi kaos dönemi, Mesih'in ikinci geliş ve sonrasında kötülüğe karşı yapılacak mücadele konu edilir ve gittikçe artan şiddet ve felaketler Mesih'in ikinci gelişine dünyayı hazırlamaya yönelik ilâhî bir takdir olarak görülür.

Yuhanna'nın Vahiy bölümünde yer alan, gelecek dönemle ilgili şiddet sahneleri, Mesihçi ve milenarist Hıristiyan akımlar için temel referans olmuştur. Günümüzde sayıları bir hayli kabarık olan evanjelik Hıristiyanlar, Yuhanna'nın kehanetlerinde bahsettiği, Mesih'in gelişine zemin hazırlayan bu şiddet olaylarının bir an evvel olması beklentisi içindedirler. Bu gruplar İsrail'in kurulması ve Yahudilerin yöre halkına yönelik şiddet eylemleri gibi Ortadoğu'da gelişen bazı olaylara büyük sempati ile bakmakta, bunları dünyanın sonuna ilişkin kutsal kitapta bahsedilen ilâhî takdirin birer tecellisi olarak değerlendirmektedir. Hatta bazı gruplar, Mesih'in gelişini hızlandırmak amacıyla, Vahiy kitabında öngörülen şiddet olaylarına zemin hazırlama, bunun için de örneğin İsrail tarafından Ortadoğu'da işlenen şiddet ve katliamlara maddî ve siyasal destek sağlama gibi girişimler içerisinde.

Netice olarak şu tespiti yapmak mümkündür: İncillere göre Hz. İsa, savaşın değil barışın elçisidir. O "Ne mutlu barışı sağlayanlara" demektir (Matta, 5/9). Matta İncilinde yer alan meşhur konuşmasında o düşmanlığa değil dostluğa, kin ve nefrete değil sevgiye, zulüm ve haksızlığa değil adalete, intikama değil affetmeye davet etmektedir (Matta, 5-7. baplar). Eğer İsa Mesih'in mesajı bu ise, o zaman Hıristiyanlığın tarihi, Hz. İsa'nın tebliğ ve mesajıyla gelişmektedir. Şu halde sadece bu mesajın adı diye takdir edilen Hıristiyanlık kelimesi gibi, bu mesajın tarihi denilen Hıristiyanlık tarihi de İsa Mesih'e yabancıdır. ■

D İ P N O T L A R

1. Şinasi Gündüz, Dinsel Şiddet, Samsun 2002, s. 25.
2. L. Debarge, "Violence", Catholicisme, XV, 1190.
3. Gündüz, a.g.e., s. 34.
4. Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri, İstanbul 2000, s. 481.
5. Debarge, "Violence", Catholicisme, XV, 1190.
6. Debarge, a.g.e., s. 1190.
7. O. Vallet, Petit lexique des guerres de religion d'hier et d'aujourd'hui, Paris 2004, s. 134-136.
8. L. Hageman, Martin Luther ve İslam Anlayışı, çev. K. Kahramantürk, İzmir 2000, s. 10 vd.
9. Gündüz, Dinsel Şiddet, s. 62.